

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvtatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum irrascibilis, & concupiscibilis possint esse subiectum virtutis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](#)

cipium: vivere autē secundum q̄ attribuitur gratia, importat quoddā esse diuinum, cuius est immēdiatum principium, & non dicit operationem ad quā non ordinatur nisi mediante virtute. Item, virtus dī dispositio perfecti ad optimum, inquātū perficit potētiā in ordine ad operationem, per quam res suum finē consequitur. Sic autē gratia non est dispositio perfecti ad optimū, tum, quia non primo perficit potentiam, sed efficiat: tum, quia non recipit operationem sicut effectum proximum, sed potius est quoddam diuinum, quod anima confert. Ex quibus patet quod definitio virtutis gratia nō conuenit. Et sic est finis additionis ut supra.

ARTICULUS III.

Vtrum potentia anima possit esse iuriū subiectum.

TERTIO queritur, utrum potētiā anima possit esse virtutis subiectū. Et videtur quod non: quia secundum Aug. virtus est qua recte vivunt. Vivere autem non est secundum potentiam animae, sed secundum efficiat. ergo potentia animae non est virtutis subiectum.

¶ 2 Præt. Nobilis est esse gratia quam natura esse autem natura est per efficiat. anima, quae est nobilis sūs potētiā. vt pote earum principium. ergo esse gratia quod est per virtutes non est per potētiā. Et sic potētiā non est virtutis subiectum.

¶ 3 Præt. Accidens subiectum esse non potest: sed potentia animae est de genere accidentium. potentia enim & impotentia naturalis pertinet ad secundam speciem qualitatis. ergo potentia animae non potest esse iuriū subiectum.

¶ 4 Præt. Si aliqua potentia animae est iuriū subiectum & quilibet, cum quilibet potentia animae iuriū impugnatur, contra quae virtutes ordinantur: sed non quilibet potentia animae potest esse iuriū subiectum, ut post patebit. ergo iuriū subiectum potētiā esse non potest.

¶ 5 Præt. Principia actiua in naturis aliorum agentiū subiecta nō sunt, ut calor & frigus: sed potentia animae sunt quoddam actiua principia. sunt enim principia operationum animae. ergo aliorum accidentiū subiecta esse non possunt.

¶ 6 Præt. Anima subiectum est potētiā. Si ergo potentia subiectum est alterius accidens, pari ratione illud accidens erit subiectum alterius accidens: & ita ibitur in infinitum, quod est inconveniens. Non ergo potentia animae est subiectum iuriū.

¶ 7 Præt. In lib. 1. Poste. dī q̄ qualitatēs non est qualitas: sed potētiā aīā qdā qualitas est in secunda specie qualitatēs: iuriū autē in prima specie qualitatēs est. ergo potētiā animae non potest esse subiectum iuriū.

SED CONTRA. Cuius est actus, eius est principiū actionis: sed actiones virtutum sunt potentiarum animae. ergo & ipsa virtutes.

¶ 8 Præt. Phil. dicit in 1. Eth. q̄ virtutes intelligibiles sunt rōnales p̄ efficiat, virtutes autē morales sunt rōnales per participationē: sed rationale per efficiat & p̄ participationē nominat quoddā aīā potētiā. ergo potentia animae sunt subiecta iuriū.

RESPON. Dicendum, q̄ subiectū tripliciter cōpārat ad accidens, uno modo sicut p̄brens ei iustitia mentū. Nam accidens per se non subsistit, subsistit vero p̄ subiectū. Alio modo, sicut potētiā ad actū. Nā subiectum accidentiū subiectur, sicut quoddā potētiā actū. vnde & accidens forma dicitur. Tertio modo, sicut cā ad effectū. Nam principia subiecti sunt principia q̄ se accidentis. Quantū igitur ad pri-

mu, unum accidens alterius subiectum esse non potest. Nam cum nullum accidens p̄ se subsistat, nō potest alteri sustentamentū præbere, nisi fortasse dicatur q̄ inquātū est a subiecto sustentata, aliud accidens sustentat: sed quantum ad alia duo vnum accidens se habet ad aliud per modum subiectū. Nam unum accidens est in potentia ad alterum, sicut diaphanum ad lucē, & superficies ad colorē. Vnum ēt accidens p̄t esse caūa alterius, ut humor saporis. & p̄ hunc modū dī vnum accidens alterius accidens est subiectū, non q̄ unum accidens possit alteri accidenti sustentamentū præbere: sed quia subiectum est receptuum unius accidentis altero mediante. & per hunc modū dī potentia animae est habitus subiectum. Nam habitus ad potentiam animae comparatur, ut actus ad potentiam, cum potentia sit indeterminata quātū est de se, & per habitum determinetur ad hoc vel illud. Ex principijs etiāi potentiarum habitus acquisiti causantur. Sic ergo dicendum est potētiā esse iuriū subiecta: quia iuriū anima inest, potentia mediante.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod iuriū in definitione iuriū positum ad actionem pertinet, ut supra dictum est.

AD SECUNDVM dicendum, quod esse spirituale nō per virtutes est, sed per gratiam. Nam gratia est principium spiritualiter operandi, iuriū uero spiritualiter operandi.

AD TERTIUM dicendum, quod potentia non est per se subiectum: sed inquantum est per animam sustentata.

AD QUARTVM dicendum, quod nūllo loquimur de iuriūbus humanis. & ideo illa potētiā quā nūllo modo possunt esse humanae, ad quas nūllo modo se extendit imperium rationis. sicut sunt uires animae vegetabilis, non possunt esse subiecta iuriū. Omnis autem impugnatio qua ex his iuriūbus prouenit, sit mediante appetitu sensitivo, ad quem pertingit imperium rationis, ut possit dici manus, & iuriū humanae subiectum.

AD QUINTVM dicendum, quod inter potentias animae nō sunt actiua nisi intellectus agens, & uires animae vegetabilis, quae non sunt aliquorum habituum subiecta. Aliae autem potētiā animae sunt passiū: principia tamen actionum animae existentes secundum quod sunt mota a suis actiuis.

AD SEXTVM dicendum, quod non oportet in infinitū abire: quia perueniunt ad aliquod accidens, quod nō est in potentia respectu alterius accidens.

AD SEPTIMVM dicendum, q̄ qualitatēs non dī esse qualitatēs, ita q̄ p̄ se sit qualitatēs subiectum, quod in proposito nō accidit, ut supra dictum est.

ARTICULUS IV.

Vtrum irascibilis & concupisibilis possint esse subiectum iuriū.

Quartorū, utrū irascibilis & cōcupi 1. par. q. 56.
scibilis possint esse subiectū iuriū. & vī q̄
non, quia cōtraria nata sunt fieri circa idē:
virtuti autem contrarium est p̄tū mortale, quod
non potest esse in sensualitate, cuius partes sunt ira-
scibilis & concupisibilis. ergo irascibilis & con-
cupisibilis subiectum iuriū esse non possunt.

¶ 2 Præt. Eisdem potētiā sunt habitus & actus: sed
principalis actus iuriū est electio secundum Phil. Lib. 8. Ethic.
in lib. Ethic. que non potest esse actus irascibilis &
cōcupisibilis. ergo nec habitus iuriū possunt
esse in irascibili & concupisibili.

¶ 3 Præt.

QVÆST. I. DE VIRT. IN COM. ART. III.

Be quantic
anima, cap.
5. tom. 1.

¶ 3 Præt. Nullum corruptibile est subiectum perpetui, unde Aug. probat animam esse perpetuam, quia est subiectum veritatis que est perpetua. Sed irascibilis & concupiscibilis, sicut & cetera potentiae sensitivæ non remanent post corpus, ut quibusdam videatur, virtutes autem manent. Nā iustitia est perpetua & immortalis, ut dicitur Sapient. i. quod pari ratione de omnibus dici potest. ergo irascibilis & concupiscibilis virtutum subiectum esse non possunt.

¶ 4 Præt. Irascibilis & concupiscibilis habet organum corporale. Si ergo virtutes sunt in irascibili & concupiscibili, sunt in organo corporali. ergo possunt apprehendere imaginationem velphantiam. Et si non sunt sola mente perceptibiles, vt Aug. dicit de iustitia, q̄ est rectius sola mente perceptibiles. Sed dicendum, q̄ irascibilis & concupiscibilis possunt esse subiectum virtutis, in quantum participant aliqualiter ratione.

¶ 5 Sed contra Irascibilis & concupiscibilis dicuntur ratione participare, in quantum a ratione ordinantur: sed ordo rationis non potest virtuti sustentamenum præbere, cum non sit quid subsistens. ergo nec in quantum ratione participant, possunt irascibilis & concupiscibilis, esse virtutis subiectum.

¶ 6 Præt. Sicuti irascibilis & concupiscibilis, q̄ pertinent ad sensibilem appetitum, subseruant rationem, ita & potentiam apprehensionis & sensitivæ: sed in nulla apprehensione potentiarum sensitivarum potest esse virtus. ergo nec in irascibili & concupiscibili.

¶ 7 Præt. Si ordo rationis participari potest in irascibili & concupiscibili, poterit minui rebellio sensitualis, quæ has duas vires continet ad rōnem: sed rebello prædicta non est infinita, cum sensitualis sit virtus finita, & virtus finita non possit esse actio infinita. ergo poterit totaliter tolli p̄dicta rebellio. Omne n. finitum consumitur multotiens ablatio quodam, ut patet per Philo. in i. Physic. & sic sensuallitas in hac uita posset totaliter curari, quod est impossibile. Sed dicendum, quod Deus, qui virtutem infundit, posset totaliter prædictam rebellionem auferre, sed ex parte nostra est quod non totaliter auferatur.

¶ 8 Sed contra. Homo est id, qd est, in quantum est rationalis, cum ex hoc specie fortior sit. Quāto igitur id, quod est in homine magis rōni subiectum, rōto magis cōpetit humana natura. Maxime autem subiungentur inferiores vires animæ rationi, si prædicta rebellio totaliter tolleretur. ergo hoc est cōpetens maxime humana natura. & ita ex parte nostra, non est impedimentum quod p̄dicta rebellio totaliter tollat.

¶ 9 Præt. Ad rōnem virtutem non sufficit q̄ p̄cūm uitetur, p̄ficio. n. iustitia in hoc cōsistit q̄ in Psal. 3. dī. Declina a malo, & fac bonum: sed ad irascibilem pertinet detestari malum, vt dī in li. de Spiritu & anima. ergo in irascibili ab minus, non potest esse virtus.

¶ 10 Præt. In codem lib. dī, q̄ in rōne est desiderium uitutis, in irascibili odium uitiorum: sed in eodē est desiderium virtutis & virtutis, cum qualibet res suam perfectionem desideret. ergo omnis virtus est in ratione, & non in irascibili & concupiscibili.

Comen. 27. Comen. 2. Lib. 3. cap. 5. a med. 10. 5.

¶ 11 Præt. In nulla potentia potest esse habitus quæ agitur tantum, & non agit, eo q̄ habitus est id, quo quis agit, cum uoluerit, ut dicit Comen. in 3. de anima: sed irascibilis & concupiscibilis non agunt, sed aguntur, quia ut dicitur in 6. Eth. sensus nullius actus dominus est. ergo non potest esse habitus uitutis, in irascibili & concupiscibili.

¶ 12 Præt. Propriū subiectū parificat p̄prī passioni. Virtus autem parificatur rōni, non autem irascibili & concupiscibili.

F p̄scibili, q̄ sunt nobis & brutis cōes: virtus ergo est in hominibus tātum, sicut & rō ergo oī virtus est in ratione: non autem in irascibili & concupiscibili. ¶ 13 Præt. Rom. 7. dicit gl. Bona est lex, q̄ dī conscientia prohibet, omne malum prohibet. Qā ergo virtus ad concupiscibilem prouident, cuius est concupiscentia sed in eodem sunt virtutes & uitia. ergo uitia non sunt in irascibili, sed in concupiscibili ad modum.

Sed contra est qd Phil. dicit detegata de titudine, q̄ sunt irrationalium partis, partes irrationalibus. i. sensitibilis appetitus, sunt irascibili & concupiscibili, ut habetur in 3. de anima. q̄ in irascibili & concupiscibili possint esse uitiae.

¶ 12 Præt. Pēcūm ueniale est dispositio ad mortalem. Etio autem & dispositio sunt in eodē. Cum ergo ueniale peccatum sit in irascibili & concupiscibili, mōtus n. motus est actus sensuallitatis ut ponit gl. ad Rom. 7. ergo & mortale p̄m ibi esse potest. Sic etiam virtus quæ est peccato mortal contraria.

¶ 13 Præt. Mediū & extrema sunt in eodē: sed inter alia est mediū inter contrarias passiones, scilicet titudo inter timorē & audaciam, & temperantia superflū & diminutum in concupiscentia. Igitur huiusmodi passiones sunt in irascibili & concupiscibili, ut detur etiam quod in eis sunt.

RESPON. Dicendum, q̄ circa quāl concursum partim ab omnibus conueniunt, & patimuntur sibi iniucē repugnat. Ab oībus, n. committuntur virtutes in irascibili & concupiscibili desiderio, ratiō in concupiscibili, & fortitudinem in irascibili: sed in hoc est differentia. Quidam dīgunt duplex irascibili & concupiscibili, q̄ in superiori parte aīa, & iterum in inferiori. Dicunt p̄dicta lis & concupiscibili, quæ sunt in superiori parte, cum ad naturā rationalem pertineant, p̄lōne etc. subiectum uitutis: non autem illa, quæ sunt in inferiori parte, ad naturam sensitualē, & bruti genitores: sed hoc qdē in alia q̄stione discutimur.

H quarū una sit irascibili & alia concupiscibili proloquēdo: sed quicquid de hoc dicatur, nihil in irascibili & concupiscibili, q̄ sunt in inferiori parte, fīl. Phil. oportet ponere esse aliquas certas ut et alij dicūt, qd̄ quidē sic patet. Cū u. virtus in praeditum est nominet quoddā potest, cōpetit, potest aut ad actū recipiat, oportet humanū virtutē in illa potest ponere, q̄ est principia humani. Actus autem humanus dī qui non quodammodo in homine vel p̄ hominem exercit, cī in busdam et plantā, brūra, & homines cōuenient, qui homini proprius est. Inter cetera utero habet homo p̄prium in suo actū, q̄ sui actus cōmūnus. Quilibet igitur actus cuius homo dominus est p̄prie actus humanus, non aut illi, quoniam non est dominus, līceri in homine fieri, ut digerantur. & alia huiusmodi. In eo igitur qd̄ est p̄pius talis actus, cūm homo dīscit, p̄t p̄sona humana. Scindū tñ est, q̄ fīlū actus cōtingit, triplex principiū: vñū fīcut p̄mō mōtus, p̄cēans p̄ hoc, q̄ homo sui actus sit dominus, est rō uel uoluntas. Alīud est mōtus mōtū, cōpetitus sensitibilis, q̄ ēt mōtū ab appetitu impellit, inquit q̄ ei obedit, & tunc iterū mōtū mōtū, mōtū p̄ sūi imperium. Tertiū autē est, q̄ cī mōtū solūrum, s. mēbrūm exteriorū. Cū autē uitigantur, ut animæ mouentur, tamen aliter & alterius.

brum exterius ad nūtritū obedit superiori imperātiū. Absq; illa repugnantia f'm naturæ ordinē, nisi sit impedimentū aliquod, ut pater in manu & pede: appetitus autē inferior hēt propriā inclinationem ex natura sua, vnde non obedit superiori appetitui ad nutrū, sed interdum repugnat. vnde Arist. dicit in Politica sua q' anima dominatur corpori dispositio principatu, sicut dominus seruo, qui nō habet facultatem resistendi in aliquo, imperio domini: ratio vero dominatur inferioribus animæ partibus regali & politico principatu. i. sicut reges & principes ciuitatum dominantur liberis, qui habent ius & facultatem repugnandi quantum ad aliquā præcepta regi vel principi: in membro igitur exteriori nō est necessarium aliquid perfecūrum actus humani, nisi naturalis eius dispositio, per quam nātū est moueri a ratione: sed in appetitu inferiori, qui ratione repugnare potest, est necessarium aliquid quo operatio ne, quā nō imperat, absq; repugnantia prosequatur. Si enim immediatū operationis principium sit imp̄fectū, oportet operationem esse imperfectam, quā tacung; perfectio adlit superiori principio. & ideo, si appetitus inferior non esset in perfecta dispōne, ad sequendū imperiū rōnis, operatio, quae est appetitus inferioris, sicut proximi principi, non esset in bonitate perfecta: esset n. cum quadā repugnantia sensibilis appetitus, ex quo quadā tristitia cōsequeretur appetitui inferiori per quandā violentiā a superiori mōto, sicut accidit in eo, qui hēt fortes cōcupiscentias, quas tamen non sequitur rōne prohibente. Quando igitur oportet operationē hoīs ē circa ea, quae sunt objecta, sensibilis appetitus, requirit ad bonitatem operationis, q' sit in appetitu sensibili aliqua dispō, vel pfectio, per quā appetitus prædictus de facili obediāt rōni, & hanc virtutē vocamus. Quādo igitur aliqua virtus est cir̄a illa, quae propriā ad vim irascibilē pertinent, sicut fortitudine circa timores & audacias, magnanimitas circa ardua separata, manifestudo circa iras, talis virtus d'f' esse ēt in irascibili sicut in subiecto. Quādo autē est circa ea, quae sunt propriæ concupiscentiæ, d'f' esse in cōcupiscentiæ sicut in subiecto: sicut castitas, quae est circa delectationes venereas, & sobrietas & abstinentia, quae sunt circa delectationes in cibis & potibus.

D. 319. Ad PRIMVM ergo dicendum, q' virtus & peccatum mortale duplicitate considerari possunt. I. secundum actum, & f'm habitū. Sicut aut̄ actio actus concupiscentiæ & irascibilis, si f'm se cōsideratur, nō est peccatum mortale, cōcurrunt tñ in actu peccati mortalis, qñ rōne mouente vel cōsentiente tendit in contrarium legis diuinæ, ita actus eorūdem, si per se accipiānt, non possunt esse actus virtutis, sed solum qn concurrunt ad cōsequendum imperium rōnis. & sic actus peccati mortalis & virtutis pertinet aliquo modo, ad irascibilem & cōcupiscentibilem, unde & habitus utriusq; in irascibili & cōcupiscentibili esse possunt. hoc tamen in re est, q' sicut actus virtutis cōsistit in hoc, q' irascibilis & cōcupiscentibiles sequuntur rōnem, ita actus peccati cōsistit in hoc q' ratio trahit ad sequendū inclinationē irascibilis & concupiscentibiles. Vnde & peccatum consuevit frequentius ratione attribui tanquam proximā causā, & eadem ratione virtus irascibilis & concupiscentibiles.

Ad SECUNDVM dicendum, q' sicut iā dictū est, actus virtutis non pōt̄ esse irascibilis vel concupiscentibiles tñ, sine rōne. Id tamē quod est in actu virtutis principali est rōnis. I. electio, sicut & in qualibet ope-

A ratione principalior est agētis actio q' passio patiens. Rōn. imperat irascibili & concupiscentibili. Nō ergo pro tāto d'f' esse virtus in irascibili vel cōcupiscentibili quasi p' eas totus actus virtutis, vel principalior pars expleatur, sed in quantum per virtutis habitum, ultimum complementum bonitatis actus virtutis cōfertur, in hoc. s. quād irascibilis & cōcupiscentibiles absque difficultate sequantur ordinē rationis.

Ad TERTIUM dicendum, quād supposito quād irascibilis & concupiscentibiles non remaneant actū in anima separata, manent tamen in ea sicut in radice. Nam essentia animæ est radix potientiarum. & similiiter virtutes quāe ascribūtur irascibili & cōcupiscentibili manet in ratione, sicut in radice. Nam ratio est radix omnium virtutum, ut postea ostendetur.

Ad QUARTVM dicendum, q' in formis inueniāt quād gradus. Sūt. n. quād forma & virtutes totaliter ad materiā depressae, quartū oīs actio materialis est, ut pater in formis elementaribus. Intellectus vero est rotaliter a materia liber. vnde & eius operatio est abq; corporis cōmunione. Irascibilis aut̄ & cōcupiscentibiles medio modo se habet. Quād. n. organo corporali utriusq; offert corporalis transmutatio, q' eātū actibus adiungit. q' iterū sint aliquo modo a materia elevata, ostenditur p' hoc q' p' imperiū mouent, & q' obediant rōni: & sic in eis est virtus, i. in quantum elevata sunt a materia, & rōni obediunt.

Ad QVINTVM dicendum, q' licet ordo rationis quo irascibilis & concupiscentibiles participant, nō sit aliquid subtiliter, nec per se possit esse subiectum, potest tamen esse ratio, quare aliquid sit subiectum.

Ad SEXTVM dicendum, quād virtutes sensitivæ cognitiæ sunt naturaliter præviae rationi, cum ab eis ratio accipiat. Appetitū autem sequuntur naturaliter ordinē rationis, cum naturaliter appetitus inferior superiori obdat: & ideo nō est timile.

Ad SEPTIMVM dicendum, q' rotā rebellio irascibilis & cōcupiscentibiles ad rōnē tolli nō pōt̄ p' uirtutē, cū ex ipsa sui natura irascibilis & concupiscentibiles in id, qd est bonū f'm sensum, quādoq; rōni repugner. licet hoc possit fieri diuina uirtute, q' potes est ēt ēt naturas immutare. Nihilominus tñ p' uirtutē minuitur illa rebello, in quantum p' dicitur uires assuefiunt ut rōni subdantur, ut sic ex extrinseco habent id, quod ad uirtutē pertinet. Sex dominio rationis super eas, ex sc̄ipsis autem retinēant aliquid de motibus proprijs, qui quandoq; sunt contrarij rationi.

Ad OCTAVVM dicendum, q' licet qñq; in homine principiū sit qd est rōnis, tñ ad integritatē humanae naturæ requirit nō solum rō, sed inferiores aīz vires, & ipsum corpus. & ideo ex cōditione humanae naturæ sibi reliq; p̄tinet ut in inferioribus aīz vires, aliqd sit rōni rebellās, dum inferiores vires aīz proprios motus habet. Secus aut̄ est in statu innocentiae & gloriae, cū ex cōiunctione ad Deū rō fortitū uirū totaliter sub se inferiores vires cōtinēdi.

Ad NONVM dicendum, q' detestari malum f'm q' ad irascibilem p̄tinere d'f', nō solum importat declinationē a malo, sed quēdā morum irascibilis ad mali destrictionē, sicut accidit illi q' nō solum malū refugit, sed ad mala extirpāda p' uindictā mouēt. hoc aut̄ est ali quod bonū facere. licet aut̄ sic malum detestari, ad irascibilem & cōcupiscentibilem pertinet, non tñ solum habet actum hunc. Nā & insurgere ad arduum bonum cōsequendum ad irascibilem pertinet, in qua non solum est passio ira & audacia, sed etiam spei.

Ad x dicendum, q' illa uerba sunt accipienda per quandam

QVÆST. I. DE VIRT. IN COM. ART. V.

quandam adaptationem, & nō per proprietatē. Nā in qualibet potētia aīā est desiderium boni propriū. vnde & irascibilis appetit victoriā, sicut & concupisibilis delectationem: sed quā concupisibilis serf in id, qd est bonū toti animali simpliciter, siue absolute, iō omne desideriū boni appetorū sibi.

Ad xi dicendum, q̄ licet irascibilis & cōcupisci bilis secundum se considerare agatur & nō agant: tamē in hominē fīm q̄ participat aliqualiter rationē, etiā quodam modo agunt: non tamen totali ter agunt. Vnde etiam in Politicis dicit Phil. q̄ do minū rationis super has vires est politicū, quia hīmōi vires aliquid habet de proprio motu, ubi nō totaliter obediunt rōni. Dominū autē aīā ad cor pus non est regale: sed dispoticum, quia mēbra corporis ad nutrūtū obediunt aīā quantū ad motū.

Ad xii dicendum, quod licet istā vires sint in brutis, nō tamen in eis participant aliquid rationis, & ideo virtutes morales habere non possunt.

D. 374. **A**d xiii dicendum, quod omnia mala ad con cupiscentiam pertinent, sicut ad primā radicem, & nō sicut ad proximum principium. Nam omnes passiones ex irascibili & concupisibili oriuntur, ut ostensum est, cum de passionibus anima geretur. Perueritas vero rationis & uoluntatis ut plurimum ex passionibus accidit. Vel potest dici quod per cō cupiscentiam intelligit nō solum id, quod est proprium vis concupisibilis: sed quod est commune toti appetitu & potentiae. In cuius vnaquaque parti inueniuntur aliqui concupiscentia, circa quam contingit esse peccatum. Nec aliter peccari potest nisi aliquid concupiscendo, vel appetendo.

ARTICVLVS V.

Vtrum uoluntas sit subiectum virtutis.

Quinto queritur, utrum voluntas sit subiectum virtutis. Et vī q̄ sic. Maior. n. perfec̄tio req̄ ritur in imperat̄ ad hoc q̄ recte imperet, quā in exequēt̄ ad hoc q̄ recte exequāt̄, q̄ ex imperat̄ procedit ordinario exequēt̄: sed ad actū virtutis, sī hēi voluntas sicut imperat̄, irascibilis autē & cōcupisibilis sicut obedientes & exequēt̄. Cū igit̄ in irascibili & cōcupisibili sit virtus sicut in subiecto, vī q̄ multo fortius debeat esse in uolunta te. Sed dicere q̄ naturalis inclinatio voluntatis ad bonū sufficit ad eius restitutinē. Nam finē naturaliter desideramus. vnde non requiritur quod re stitutur per habitum uirtutis superadditū.

¶ 2. Sed cōtra, Voluntas nō solum est finis ultim⁹, sed et finiū aliorū sed circa appetitū aliorū finiū cōtingit uolantatē & recte & non recte se habere. Nā bonū p̄stirunt sibi bonos fines, mali uero malos, vt dī in 3. Ethic. Qualis vnuquisq; est, talis finis vī ei. ergo requiritur ad restitutinē voluntatis, q̄ sit in ea aliquis habitus uirtutis ipsam perficiens.

¶ 3. Prat. Enī inest aīā cognoscitū aliqua cognitio naturalis q̄ est primorū principiorū, & tñ respectu huius cognitionis est aliqua uirtus intellectus in nobis. intellectus qui est habitus principiorū. ergo & in uoluntate debet esse aliqua uirtus respectu eius ad quod naturaliter inclinatur.

¶ 4. Prat. Sicut circa passiones est aliqua uirtus moralis, ut temperatia & fortitudo ita etiam est aliqua uirtus circa operationes, ut iustitia. Operari autem sine passionē est uoluntatis, sicut operari ex passione est irascibilis & concupisibilis. ergo sicut aliqua uirtus moralis est in irascibili & concupisibili, ita aliqua est in uoluntate.

¶ 5. Prat. Philo. in 4. Eth. dicit, q̄ amor sive amicitia est ex passione. Amicitia autem est ex electione. lelio autem quā est sine passione est actus voluntatis. Cum igit̄ amicitia sit uel uirtus, uel non uirtute, ut dicitur in 8. Eth. uidetur quod uirtus sit in uoluntate, sicut in subiecto.

¶ 6. Prat. Charitas est potissima inter uirtutes in p̄bat A poftolus, 1. ad Cor. 13. Sed charitas subiecta est nō p̄t nisi uoluntas. non n̄ est eius subiecta cōcupisibilis inferior quod solum ad bona semilla se extendit. ergo uoluntas est subiecta uirtutis.

¶ 7. Prat. Secundum Aug. per uoluntatem immētūs Deo coniungimur: led id, quod coniungit nos Deo est uirtus. ergo uidetur quod uirtus sit in uoluntate sicut in subiecto.

¶ 8. Prat. Felicitas fīm Hugo de sancto Vicente in uoluntate est, uirtutes autē sunt dispōnēs. qd ad felicitatem.

Cum igit̄ dispositio & perfec̄tio sint in eodē, detur quod uirtus sit in uoluntate sicut in subiecto.

¶ 9. Prat. Secundū Aug. uoluntas est qua peccata in uoluntate. Restitutio autem uita pertinet ad uitium, unde Aug. dicit, q̄ uirtus est bona qualitas n̄is qua recte uiuitur, ergo uirtus est in uoluntate.

¶ 10. Prat. Contraria nata sunt fieri circa id. Virtus autē p̄tēm contrariatur. Cum igit̄ omne p̄tēm uoluntate, ut Aug. dicit, vī q̄ uirtus in eodē.

¶ 11. Prat. Virtus humana in illa parte amazet se quā est propria hominis: sed uoluntas p̄tēm hominis, sicut & ratio, utpote magis proportionationē quā irascibili & cōcupisibili. Cumq; irascibili & cōcupisibili sint subiecta uirtutis, uidetur quod multo fortius uoluntas.

SED CONTRA. Omnis uirtus autē intellectus, aut moralis, ut paret per Philo. in fīc. Eius uoluntas autē moralis est sicut in subiecto in eo quod est rōnale non per essentia, sed per participationem: uirtus vero intellectualis habet pro subiecto, quod est rationale per essentia. Cum igit̄ voluntas neutra parte possit computari, quia nec est cogito scitiua potentia, quod pertinet ad rationalem per essentiam: neque pertinet ad rationalem anima partem, quae pertinet ad participationem, uidetur quod uoluntas nullo modo faciat. Quid uirtutes esse possit.

¶ 12. Prat. Ad eundē actū non debet ordinari pr̄ res uirtutes, hoc autē sequitur, si voluntatis uoluntas est subiectum: quia ostensum est, q̄ in irascibili & cōcupisibili sunt aliqua uirtutes: & cum aīā actū illarū uirūtūtū se habeat quodammodo uoluntas, oportet quod ad eodēm actū essent, quae uirtutes in uoluntate. ergo non est dicēdū quod uoluntas sit subiectum uirtutis.

RESPON. Dicēdū, q̄ p̄ habitū uirtutis potest, q̄ ei subiecti, respectu hī actū cōp̄lementū acribit. Vnde ad id, ad quod potentia aliqua se extenda ex ipsa rōne potentia, non est necellari habitus, uirtus autē ordinat potencias ad bonū. enim est, q̄ bonū facit habētēm, & opus eius de numeris reddit, uoluntas autē hoc quod virūtū facit, cōalias potencias, habet ex ipsa uirtutē sua potētia. Nam eius obiectum est bonū, unde tēdēre in eum hoc modo se habet ad uoluntatem, & facit redinari ad sonum se habet ad auditum. Vnde uoluntas non indiget aliquo habitu uirtutis inclinat, ita ipsam ad bonū, quod est sibi proportionatum, quia in hoc ex ipsa rōne potentia tendit, sed ad ipsa.